

STUDIJA SLUČAJA: SOLARNE ELEKTRANE - HODOVO

Studija analizira kako je Hodovo postalo centar razvoja solarnih elektrana kroz prenamjenu i prodaju državnog zemljišta, uz poseban fokus na transparentnost procedura i dodjelu poticaja finansiranih sredstvima građana. Kroz pregled dokumentacije i poslovanja postojećih elektrana, ispituje se uticaj ovog modela na elektroenergetski sistem i tok energetske tranzicije u Bosni i Hercegovini.

Banja Luka, 2026.

Izvršni sažetak

Bosna i Hercegovina suočava se s izazovima u energetske sektoru, gdje fosilna goriva i dalje dominiraju, čineći više od 60% ukupne proizvodnje električne energije, dok obnovljivi izvori, uključujući solarnu energiju, čine manje od 40%.¹ U kontekstu globalne tranzicije prema zelenoj energiji i obveza prema Energetskoj zajednici EU-a, područje Hodovo u općini Stolac postalo je ključno središte za razvoj solarnih elektrana. Ova studija slučaja se fokusira na postojeće instalacije koje su već spojene na mrežu i aktivno proizvode energiju, za razliku od planiranih projekata poput EPHZHB 1 (150 MW), koji još prolazi kroz dozvole i tendere.

Hodovo, smješteno u sunčanoj Hercegovini, ima idealne uvjete za solarnu energiju: visoko sunčevo zračenje (preko 1.542 kWh/m² godišnje) i ravnu topografiju, što ga čini jednim od najpogodnijih lokacija u BiH.

Razvoj je započeo malim instalacijama 2012, poput onih GP Toming d.o.o., a eskalirao u veće parkove do 2025, čineći Hodovo epicentrom "solarnog buma" u regiji.

Ključni projekti uključuju Hodovo solarni park snage 92,5 MW, kojim upravlja kompanija Eco-Wat d.o.o. Dodatno, studija se bavi analizom poslovanja manjih instalacija poput onih u vlasništvu Eco Energy d.o.o. (ukupno 1,2 MW kroz 8 elektrana po 150 kW), GP Toming d.o.o. (više malih elektrana do 150 kW u okolici, uključujući Hodovo 1), te manjih poput SE Bičakčić, OIL-AC d.o.o., Eneregosol d.o.o. i drugih.

Ove elektrane predstavljaju epicentar solarnog buma u Hercegovini, gdje je kumulativni kapacitet doprinio ukupnom solarnom kapacitetu BiH od preko 212 MW na kraju 2024.²

Međutim, razvoj solarnih elektrana praćen je i brojnim kontroverzama koje podrazumijevaju spornu dodjelu poticaja za 72 mikroproizvođača solarnih elektrana 2020.

Studija analizira razvoj projekata, tehnološke specifikacije, regulatorni okvir (Zakon o OIE iz 2013. i 2023, prelazak na aukcije FIT-a), ekonomski utjecaj i ekološki doprinos (smanjenje CO₂ za preko 200.000 tona godišnje za velike parkove) te rizike korupcije i netransparentnosti.

Lokalno stanovništvo negoduje³ zbog utjecaja fotonaponskih instalacija, poput refleksije panela i prenamjene 1.300 hektara državnog zemljišta. Preporučuju se reforme za veću transparentnost, obavezne javne natječaje, nezavisni nadzor nad Operatorom za OIEiEK i promociju prosumer modela za građane, u skladu s ciljevima EU integracije i Energetske zajednice, gdje BiH cilja 40% OIE do 2030. ali zaostaje zbog regulatornih problema. Ova analiza pokazuje da, iako solarne elektrane u Hodovu

---

¹ Worldometers: [Proizvodnja električne energije u Bosni i Hercegovini](#)

² Balkan Green Energy: [IRENA: China has 64% share in 2024 renewables growth, half of world's solar power capacity](#)

³ [ŠTO SE KRIVJE IZA SOLARA U STOCU Prodali državno zemljište i grade solare, a građane ništa nisu ni pitali](#)

doprinose zelenoj tranziciji i energetske neovisnosti, sistemske slabosti poput korupcije i nepravilnosti ugrožavaju njihov puni potencijal.

Bez hitnih reformi, koristi će ostati ograničene na privilegirane vlasnike elektrana dok građani osim što snose troškove kroz naknade nemaju drugu korist od ovih projekata. Studija se temelji na analizi medijskih izvještaja, službenim dokumentima i analizama zakona i odluka sa fokusom na razvoj i poslovanje solarnih elektrana na području Hodova u općini Stolac.

Uvod

Energetska tranzicija u Bosni i Hercegovini predstavlja složen i višeslojan proces koji podrazumijeva duboku transformaciju postojećeg elektroenergetskog sistema, tradicionalno zasnovanog na uglju i velikim hidroelektranama, prema modelu u kojem obnovljivi izvori energije imaju dominantniju ulogu. Više od polovine ukupne proizvodnje električne energije u BiH i dalje dolazi iz termoelektrana na ugalj⁴. Takva struktura proizvodnje u suprotnosti je sa savremenim evropskim energetske politikama koje teže dekarbonizaciji, smanjenju emisija stakleničkih plinova i postepenom napuštanju fosilnih goriva.

Energetska tranzicija u tom smislu nije samo tehnički proces zamjene proizvodnih kapaciteta, već ekonomska, socijalna i institucionalna reforma. Bosna i Hercegovina je članica Energetske zajednice (engl. Energy Community)⁵ čime je preuzela obavezu usklađivanja svog zakonodavstva sa pravnom stečevinom Evropske Unije u oblasti energetike i zaštite okoliša.

Ove obaveze uključuju povećanje udjela obnovljivih izvora energije u finalnoj potrošnji, unapređenje energetske efikasnosti te uspostavljanje transparentnih i konkurentnih tržišnih mehanizama. Dodatni pritisak proizlazi iz evropskih klimatskih politika, uključujući mehanizam za prekogranično prilagođavanje ugljika (CBAM)⁶, koji utiče na izvoz električne energije proizvedene iz uglja. U tom kontekstu, nastavak oslanjanja na termoelektrane dugoročno predstavlja finansijski i strateški rizik za zemlju. U Federaciji BiH razvoj obnovljivih izvora energije regulisan je Zakonom o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije⁷, koji je trebao omogućiti ubrzani rast proizvodnje energije iz solarnih i vjetroelektrana kroz sistem poticaja.

Ovaj model zasnivao se na garantovanim otkupnim cijenama, takozvanim feed-in tarifama, koje investitorima osiguravaju stabilne i dugoročne prihode, dok se trošak finansiranja prenosi na krajnje potrošače putem posebne naknade na računima za električnu energiju. Takav sistem je u početnoj fazi razvoja omogućio brzu ekspanziju projekata, ali je istovremeno otvorio prostor za manipulacije, uključujući nedovoljno transparentnu dodjelu kvota i ograničen javni nadzor nad postupcima dodjele statusa privilegovanog proizvođača.

---

⁴ Worldometar: [Proizvodnja električne energije u Bosni i Hercegovini](#)

⁵ [Energy Community](#)

⁶ The European Commission: [Carbon Border Adjustment Mechanism](#)

⁷ <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon-o-koristenju-obnovljivih-izvora-energije-i-efikasne-kogeneracije-FBiH.pdf>

Energetska tranzicija u BiH odvija se paralelno s procesom transformacije modela poticaja. Prvobitni sistem feed-in tarifa pokazao je nedostatke, naročito u pogledu fiskalne održivosti i pravedne raspodjele troškova. Budući da poticaje finansiraju svi potrošači električne energije, postavlja se pitanje da li su koristi ravnomjerno raspoređene ili su koncentrisane kod ograničenog broja investitora. U novijem periodu zakonodavstvo pokušava preći na model tržišnih aukcija, koji bi trebao povećati konkurentnost i smanjiti trošak subvencija. Poseban izazov predstavlja tehnička integracija velikih solarnih kapaciteta u postojeću elektroenergetsku mrežu. Solarne elektrane su varijabilni izvori energije, što zahtijeva dodatne balansne kapacitete, modernizaciju prenosne mreže i razvoj sistema za skladištenje energije.

Bez adekvatnih investicija u mrežnu infrastrukturu, nagli rast instaliranih kapaciteta može dovesti do zagušenja sistema i ograničenja priključenja novih projekata. Stoga energetska tranzicija ne može biti posmatrana isključivo kroz prizmu instaliranih megavata, već mora uključivati širu sistemsku perspektivu. U normativnom smislu, tranzicija bi trebala biti vođena principima održivosti, transparentnosti i participacije javnosti. Međutim, u praksi se često javlja jaz između deklarativnih ciljeva i stvarnih procedura odlučivanja. U slučajevima poput razvoja solarnih projekata u Hodovu, ključno pitanje nije samo koliko megavata je instalirano, nego na koji način su dodijeljeni resursi, da li je lokalna zajednica bila uključena u proces odlučivanja i da li je javni interes adekvatno zaštićen.

Ukoliko se tranzicija svede na formalno povećanje udjela obnovljivih izvora bez osiguranja institucionalne odgovornosti i transparentnosti, postoji rizik da će „zelena“ transformacija reproducirati obrasce netransparentnog upravljanja karakteristične za tradicionalne sektore. Energetska tranzicija u Bosni i Hercegovini stoga predstavlja istovremeno priliku i test institucionalne zrelosti. Ona može postati instrument modernizacije energetskog sistema i jačanja energetske sigurnosti, ali samo ukoliko je praćena jasnim pravilima, dosljednom primjenom zakona i ravnomjernom raspodjelom koristi i troškova. U suprotnom, proces dovodi do koncentracije ekonomskih koristi u rukama malog broja vlastima bliskih tajkuna, dok šira društvena zajednica snosi fiskalne i socijalne posljedice.

U kontekstu globalne tranzicije prema zelenoj energiji i obveza prema Energetskoj zajednici EU-a, područje Hodovo u općini Stolac postalo je središte razvoja solarnih elektrana.

Pozadina

Poticajni mehanizmi u sektoru obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini odigrali su ključnu ulogu u poticanju brzog razvoja solarnih elektrana, posebno u regiji Hercegovine odnosno u poslovnoj zoni Hodovo koja se nalazi sjeverno od Stoca.

U početnoj fazi, od 2013. godine kada je usvojen Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije u FBiH⁸, glavni instrument za podršku investitorima bio je sistem feed-in tarifa (FIT)⁹, koji garantuje otkup proizvedene električne energije po unaprijed dogovorenim cijenama. Ove

---

⁸[Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije u FBiH](#)

⁹*Energypedia: [Feed-in_Tariffs](#)*

tarife, višestruko veće od tržišnih cijena električne energije, predstavljale su financijski sigurnosni okvir za investitore, omogućujući povrat ulaganja u relativno kratkom roku, posebno za projekte malih i srednjih kapaciteta. Ideje da se pomoću malih solarnih elektrana koje bi pokrivala vlastite potrebe domaćinstava rastereti energetska sistem koji počiva na spaljivanju fosilnih goriva činila se optimalnom i potpuno demokratskom.

Kako je sistem poticaja tada je bio određen za manje projekte solarnih elektrana, kompanije su velike solarne instalacije rasparčavale na manje kako bi koristile sredstva iz poticaja. Praksa primjene poticaja otkrila je brojne nepravilnosti. Prvobitni sistem bio je rigidno povezan s dodjelom statusa privilegovanog proizvođača, što je u mnogim slučajevima rezultiralo koncentracijom koristi kod malog broja kompanija, čiji su vlasnici pretežno povezani sa vlastima.

Primjer toga je situacija u Hodovu, gdje su kompanije poput Eco-Wat d.o.o. i GP Toming dobile dugoročne ugovore o otkupu električne energije, kroz direktne dodjele bez javnih natječaja, čime je praktično isključen konkurentski proces. Takva praksa je rezultirala i dodjelom najmanje 72 rješenja za status mikrop proizvođača u 2020. Godini koje je izdao Operator za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju (OIEiEK), što je dovelo do milionskih isplata iz budžeta i otvorila posao za tužilaštva¹⁰.

Poticaji su tako stvorili snažan investicijski val i omogućili akceleraciju investicija u regijama s optimalnim solarnim potencijalom. Na primjer, područje Hodova postalo je epicentar „solarnog buma“, što je rezultiralo izgradnjom velikih parkova, uključujući Hodovo Solarni Park od 92,5 MW.

Prihod od ovih elektrana, uz FIT, omogućava investitorima stabilan povrat, dok se rizici redistribuiraju na krajnje potrošače kroz naknadu za poticaje, koja je za 2026. iznosila 0,003524 KM po kWh, što ukupno čini 24,5 miliona KM. S vremenom, zakonodavac je nastojao preći na aukcije za feed-in tarife i premije, u želji da poveća konkurentnost, smanjiti fiskalni pritisak i omogućiti transparentniju raspodjelu kvota.

Prenamjena zemljišta

Prenamjena zemljišta u Poslovnoj zoni Hodovo (Stolac), površine oko 127,55 ha, započela je još u okviru Prostornog plana općine Stolac za period 2013.–2023. godine¹¹, gdje je zona definisana kao gospodarsko-poslovna uz magistralnu cestu omogućavajući izgradnju poslovnih objekata i fotonaponskih elektrana na površinama koje su ranije bile poljoprivredne ili šumske, u skladu sa Zakonom o poljoprivrednom zemljištu FBiH¹², koji dozvoljava prenamjenu pod uvjetima zaštite i bez gubitka produktivnih površina.

---

¹⁰ [Hercegovina.info: Vlada FBiH znala za nezakonite solarne poticaje, ministri poništavanje skinuli s dnevnog reda i pustili da ode u zastaru](#)

¹¹ [Prostorni plan Općine Stolac za razdoblje od 2013. do 2023.godine](#)

¹² [Zakon o poljoprivrednom zemljištu FBiH](#)

Ova prenamjena je podržana Regulacionim planom zone Hodovo, koji predviđa razvoj obnovljivih izvora energije (solarni projekti) sa pripadajućom infrastrukturom poput trafostanica i dalekovoda, te odvodnjom oborinskih i fekalnih voda kroz pet zasebnih podsistema, uz prioritet na gospodarske aktivnosti umjesto originalne ruralne namjene. Prenamjena je omogućila brzi "solarni bum" u Hodovu, sa kupovinom 90 ha zemljišta od strane Eco-Wat d.o.o. po niskim cijenama (oko 3 KM/m²), kao i rezervacijom zemljišta što je kritično kao netransparentno favorizovanje privatnih investitora pod HDZ-ovom upravom Grada Stoca¹³.

Novi Nacrt Prostornog plana Grada Stoca za 2024. - 2034. godine za koji je javna rasprava održana u januaru 2025. A koji je usvojen u decembru 2024. proširuje zonu na preko 1.200 ha za solare, ali je u novembru 2025. urbanističko-građevinska inspekcija HNŽ zabranila njegovo provođenje zbog neusuglašenosti sa kantonalnim planom¹⁴, nalažući poništenje svih izdanih dozvola i optužujući za proceduralne propuste u prenamjeni državnog zemljišta bez adekvatnih javnih konsultacija.

Građanske inicijative poput "Stolački otpor" upozoravale su na netransparentnost procesa¹⁵, uključujući odsustvo punog učešća javnosti tokom pandemije 2021. i kršenje zabrane prenamjene poljoprivrednog zemljišta iz 2023. godine. Ovaj slučaj ilustrira napetosti između ekonomskog razvoja kroz OIE i zaštite okoliša, sa prodajom zemljišta u budžetu Grada od oko 7,4 miliona KM 2022. godine, ali ograničenim koristima za lokalnu zajednicu.

Razvoj solarnih elektrana u BiH

Razvoj solarnih elektrana u Bosni i Hercegovini (BiH) predstavlja dinamičan proces oblikovan regulatornim reformama, investicijskim bumovima i kontroverzama oko transparentnosti i korupcijskih rizika. Početak razvoja solarnih elektrana u BiH obilježen je usvajanjem regulatornog okvira. U 2010. godini Vlada Federacije BiH (FBiH) donijela je Uredbu o korištenju obnovljivih izvora energije i kogeneracije¹⁶, koja je omogućila otkup struje iz solarnih elektrana po poticajnim cijenama od 736–920 KM/MWh što je bilo deset puta više od tržišne cijene od 40–50 eura/MWh. Ova uredba, usvojena u mandatu ministra Vahida Heće bez odluke Parlamenta FBiH i učešća Regulatorne komisije za električnu energiju (FERK), otvorila je prostor za, jer je omogućila garantovani otkup na 12 godina, financiran naknadama potrošača koje su iznosile prosječno 30 feninga po domaćinstvu mjesečno.

Hercegovina, uključujući područje Stoca i naselja Hodovo, ima izrazito povoljne prirodne predispozicije za razvoj solarne energije. Veliki broj sunčanih sati godišnje i visoka insolacija učinile su ovaj region

---

¹³ [Naratorium: Stolački solarni bum: Sunce meni, sunce tebi](#)

¹⁴ [Hercegovina.info: Stolac: Inspektor zabranio provođenje Prostornog plana 2024–2034, sve izdane dozvole mogle bi biti poništene](#)

¹⁵ [Glas Stoca: Upravna inspekcija otkrila nepravilnosti u projektu solarne elektrane u Stocu: Građani traže odgovornost, grad šuti](#)

¹⁶ [Uredba o korištenju obnovljivih izvora energije i kogeneracije](#)

jednim od najatraktivnijih za instalaciju fotonaponskih sistema. Upravo je ovaj prirodni potencijal generisao snažan investicijski interes, što je rezultiralo izgradnjom velikih solarnih parkova.

Prepoznavši potencijal Općina Stolac usvojila je Prostorni plan "Gospodarsko-poslovne zone Hodovo"¹⁷, koji je lokaciju planirao kao industrijsku zonu, ali poslužio za priključenje solarnih elektrana do 150 kW. Ovo razdoblje privuklo je više od 70 kompanija u kupnju parcela u Hodovu, gdje su velike površine "cijepane" na mikrojedinice kako bi se kvalificirale za poticaje koji su brzo amortizirale ulaganja.

Prva solarna elektrana snage 120 kW u BiH izgrađena je 2012. godini u Kalesiji i priključena na sistem Elektroprivrede BiH¹⁸. Iste godine uslijedila je instalacija male solarne elektrane od 10 kW u Ilijašu koju je izgradio nekadašnji federalni premijer i direktor Elektroprivrede BiH Edhem Bičakčić.

U Hodovu je prve elektrane izgradio još 2011. Izgradio Miro Tomas, preko svoje kompanije GP Toming. Tomas je kupio jeftino zemljište i započeo procedure za dobivanje dozvola za gradnju 14 solarnih elektrana¹⁹.

Njegovi solarni projekti su bili izuzetno profitabilni zahvaljujući visokim feed-in tarifama koje su bile do 10 puta veće od tržišne cijene električne energije.

Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije u FBiH²⁰ usvojen 2013. godine uveo je FIT kao glavni poticajni mehanizam, garantujući stabilne prihode vlasnicima solarnih elektrana.

U Republici Srpskoj (RS) zakon je usvojen 2013²¹, a poticaji uvedeni u martu 2014. (ugovori na 15 godina, cijene 40% niže nego u FBiH)²². U 2014. godini usvojen je Akcioni plan za obnovljive izvore energije FBiH (APOEF)²³, koji je definirao dinamičke kvote²⁴ za solare i to maksimalno 12 MW do 2020. godine.

Kvota za solare (309–542 KM/MWh) iscrpljene su do sredine 2015. godine zbog visokih tarifa, što je dovelo do zamrzavanja novih ugovora kako bi se izbjeglo probijanje budžeta (6,5 miliona KM). FERK je počeo određivati tarife svakih 18 mjeseci, a Operator za OIEiEK, formiran 2014²⁵, preuzeo je

¹⁷[Prostorni plan Općine Stolac za razdoblje od 2013. do 2023.godine](#)

¹⁸ [Centar za istraživačko novinarstvo \(CIN\): Pare za sunce](#)

¹⁹ [Centar za istraživačko novinarstvo \(CIN\): Pare za sunce](#)

²⁰[Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije](#)

²¹ [Zakon o obnovljivim izvorima energije](#)

²² [Odluka o visini garantovanih otkupnih cijena i premija za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora ili u efikasnoj kogeneraciji](#)

²³ <https://fmeri.gov.ba/media/1858/apoef.pdf>

²⁴ [Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije: Dinamička kvota je maksimalni nivo instalisane snage postrojenja OIEiEK za svaki primarni](#)

[izvor, čija se proizvodnja električne energije potiče u jednoj kalendarskoj godini](#)

²⁵[Operator za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju: Godišnji izvještaj o radu i poslovanju za 2021. godinu](#)

potpisivanje ugovora od septembra. U ovom periodu GP Toming d.o.o. dobio je energetske dozvole za 13 solarnih elektrana snage do 150 kW, a porodica Brajković (Eco-Wat i Eco-Volt d.o.o.) ulagala je u solare i male hidroelektrane, ostvarivši 19.221.331 KM poticaja u RS do 2019²⁶. Vlada FBiH izmijenila je APOEF 2018. bez javne rasprave, povećavajući kvote za solare sa 12 MW na 23 MW, i time dodajući oko 5 miliona KM godišnje troškova za građane.

U 2020. godini direktor Operatora za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju (Operator za OIEiEK) nastavio je spornu dodjelu kvota za poticaje obnovljivim izvorima energije, čime je do decembra iste godine akumulirano ukupno 16.969 kW viška kvota iznad zakonski dozvoljenih limita²⁷. Ovaj višak rezultirao je milionskim isplatama bez valjane zakonske osnove. U 2021. godini isplaćeno je 2.480.876,92 KM za solarne elektrane priključene na mrežu Elektroprivrede Bosne i Hercegovine, te 9.986.902,07 KM za one na mreži Elektroprivrede Hrvatske zajednice Herceg Bosne.

Razdoblje je obilježeno intenzivnim istragama o korupciji, sukobima interesa i potpunim nedostatkom nadzora nad procesom dodjele kvota. Ključne figure u tom procesu bile su investitori koji su dominirali dodjelama kvota. Direktor Misirača bio je javno povezivan s HDZ-om, što je dodatno pojačalo optužbe za politički utjecaj i favoriziranje određenih investitora u sektoru obnovljivih izvora energije u Federaciji BiH.

U 2021. godini Željko Doleček, vršilac dužnosti direktora Operatora za OIEiEK i osoba bliska HDZ-u, pretvorio je sporne predugovore u ugovore za skoro 12.000 kW solarnih elektrana²⁸. Time je omogućio milionsku u narednih 12 godina iz sredstava građana. U maju 2021. godine Vlada Federacije BiH povećala je kvote za solarne elektrane sa 25,5 MW na 40,56 MW²⁹. Doleček je smijenjen početkom 2022. godine.³⁰ Predstavnički dom Parlamenta FBiH prihvatio je inicijativu za formiranje parlamentarne komisije o radu Operatora za OIEiEK od 2018. godine³¹, no komisija nije formirana do novembra 2022. godine.

U februaru 2022. godine Edim Memić imenovan je direktorom Operatora za OIEiEK³². On nije legalizovao preostalih 5 MW spornih predugovora.

---

²⁶ [Naratorium: Stolački solarni bum: Sunce meni, sunce tebi](#)

²⁷ [Hercegovina.info: Najveća energetska afera u BiH: Boriša Misirača pod istragom Poskoka zbog solarnih kvota i milijunskih poticaja](#)

²⁸ [Naratorium: Stolački solarni bum: Sunce meni, sunce tebi](#)

²⁹ [Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH: Zaključak o ispravci greške](#)

³⁰ [Odluka o imenovanju direktora Operatora za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju](#)

³¹ [Revizije.info: Predizborna parlamentarna prevara – usvojena odluka o formiranju komisije, koja nikad nije formirana](#)

³² [Odluka o imenovanju direktora Operatora za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju](#)

U augustu 2022. godine gradonačelnik Stoca Stjepan Bošković najavio je investicije do 1,5 milijardi KM za razvoj 650 MW solarnih elektrana na području općine³³. U istom televizijskom obraćanju naveo je da je kompanija Eco-Wat d.o.o i rezervisale zemljište na području ove općine.

Firma Eco-Wat d.o.o. iz Kiseljaka o kojoj je govorio Bošković u kontekstu rezervacije zemljišta započela je razvoj solarnog projekta u Poslovnoj zoni Hodovo kod Stoca krajem 2021. godine, fokusirajući se na faznu izgradnju solarne elektrane Hodovo ukupne planirane snage do 150 MW, koja je do 2025. godine dosegla realiziranih oko 156 MW. U decembru 2021. godine, Eco-Wat je podnio zahtjev Zagrebinspekt d.o.o. Mostar za preliminarnu procjenu utjecaja na okoliš za izgradnju transformatorske stanice TS Hodovo, što je predstavljalo prvi korak u pripremi infrastrukture za solarne elektrane i označilo početak formalnih procedura za projekt, uključujući plan za ukupnu snagu od 92 MW s mogućim proširenjem na 150 MW na lokaciji Komanje Brdo u Hodovu.

Početak 2022. godine, firma je započela podnošenje zahtjeva za energetske dozvole Federalnom ministarstvu energije, rudarstva i industrije (FMERI), gdje je do novembra te godine podneseno ukupno 40 zahtjeva za dozvole, od kojih su neke odobrene, a druge u proceduri, omogućivši faznu realizaciju projekta s fokusom na manje jedinice (po oko 5 MW) kako bi se izbjegla ograničenja dinamičkih kvota za obnovljive izvore energije.

U augustu 2022. godine, Eco-Wat je kupio oko 90 hektara zemljišta u Području grada Stoca, odnosno u Poslovnoj zoni Hodovo, za izgradnju solarnih elektrana, što je bilo dio šireg "solarnog buma" u Stocu gdje su lokalne vlasti pod gradonačelnikom Stjepanom Boškovićem omogućile prodaju ili rezervaciju zemljišta po relativno niskim cijenama (oko 3 KM/m²)³⁴. U maju 2022. godine, Vlada Federacije BiH dala je prethodne suglasnosti za izdavanje energetske dozvola za četiri solarne jedinice (C2, C3, C4 i C5) u Hodovu, na prijedlog FMERI-ja, što je bio ključni korak za početak izgradnje, uključujući procjene utjecaja na okoliš za transformatorske stanice i priključke na mrežu.

Tokom 2023. i 2024. godine, počela je izgradnja glavnih faza solarne elektrane Hodovo, gdje je do kraja 2024. realizirano oko 92 MW instalirane snage (faze I i II), učinivši Hodovo najvećom solarnom elektranom u BiH u tom trenutku, dok je Regulatorna komisija za energiju FBiH (FERK) izdavala i ažurirala dozvole za proizvodnju, uključujući tehničke parametre za više objekata³⁵. U februaru i julu 2025. godine, FERK je odobrio izmjene i dopune dozvola za dodatnih 16 solarnih objekata u Trijebanju i Crnićima (dio šireg područja Hodova), što je omogućilo proširenje, a u junu 2025. pušten je u rad solarni park Stolac (64 MW) koristeći napredne AIKO module, čime je ukupna snaga dosegla preko 150 MW i završila glavnu fazu projekta s fokusom na optimalnu efikasnost i integraciju u mrežu.

Eco-Wat d.o.o. je u vlasništvu obitelji Brajković iz Kiseljaka, s Dejanom Brajkovićem (bratom Tihomira Brajkovića) kao primarnim vlasnikom prema registrima, a obitelj je poznata po ulaganjima u energetske

³³ RTV HB: [U Stocu se grade najveće solarne elektrane u BiH](#)

³⁴ [Naratorium.ba: Stolački solarni bum: Sunce meni, sunce tebi](#)

³⁵ [Nadležnost FERK-a](#)

sektor, uključujući male hidroelektrane u Republici Srpskoj gdje su od 2015. do 2019. primili preko 19 miliona KM poticaja³⁶. Tihomir Brajković, vlasnik povezane firme Tibra Pacific, osuđen je 2019. godine za poreznu utaju.³⁷ Iako postoje određene medijske spekulacije o njegovim vezama sa HDZ-om ne postoje javno dokumentovane direktne političke veze Brajkovića s određenim strankama. U Stocu, pod HDZ-ovim gradonačelnikom Stjepanom Boškovićem, zemljište je prodavano ili rezervirano po niskim cijenama, a zone su brzo prenamijenjene za solare (unatoč originalnoj namjeni za industriju), što je kritikovano kao naklonost prema tajkunima, dok su građanske inicijative poput "Stolački otpor" optuživale su lokalne vlasti za netransparentnost i proceduralne propuste³⁸, uključujući prodaju državnog zemljišta bez adekvatnog javnog učešća. Iako ne postoje dokazi o korupciji, Eco-Wat je iskoristio olakšice za brzo dobivanje dozvola.

U 2023. godini usvojen je novi Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije, objavljen u Službenim novinama Federacije BiH broj 82/23³⁹. Ovaj zakon prelazi sa sistema feed-in tarifa na aukcijske mehanizme za fiksne premije (FIP)⁴⁰, pojednostavljuje procedure za male solarne elektrane do 150 kW namijenjene prosumerskom modelu i prenosi vođenje Registra projekata OIE na Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije (FMERI). Zakon zadržava postojeće feed-in tarife za već ugovorene projekte, ali ograničava prosumere tako što višak proizvedene struje ide besplatno elektrodistribucijskim kompanijama. Time je usklađen sa standardima Evropske unije i obvezama prema Energetskoj zajednici. U istom razdoblju porastao je broj solarnih elektrana u općini Stolac, gdje su aktivni Virtus Solis d.o.o. Hazima Vikala, bivšeg SDA premijera Tuzlanskog kantona.⁴¹

U kasnoj 2024. i tokom 2025. godine, sektor obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini, posebno u regiji Stoca, doživio je značajne pomake u regulatornom okviru i realizaciji velikih projekata. U augustu 2024. godine, Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne (EP HZHB) raspisala je javni poziv⁴² za izvođača radova prve faze solarne elektrane EPHZHB 1 (planirane ukupne snage 150 MW u Gospodarsko-poslovnoj zoni Hodovo/Dubrava 2), s procijenjenom vrijednošću faze od oko 82 miliona KM i ukupnom investicijom od približno 180 miliona KM. Koncesija za ovaj projekt dodijeljena je 2023⁴³, a puštanje u pogon očekuje se 2027. godine, s godišnjom proizvodnjom od oko 244 - 273 GWh.

³⁶ [Naratorium: Stolački solarni bum: Sunce meni, sunce tebi](#)

³⁷ [Sud BiH: Potvrđena optužnica u predmetu Tihomir Brajković](#)

³⁸ [Glas Stoca: Upravna inspekcija otkrila nepravilnosti u projektu solarne elektrane u Stocu: Građani traže odgovornost, grad šuti](#)

³⁹ [Zakon o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije](#)

⁴⁰ [FIP Aukcija je proces nadmetanja, kojim se pobjedniku/pobjednicima dodjeljuje podsticaj u vidu fiksne premije po isporučenoj MWh električne energije iz OIEiEK iz velikih postrojenja, nadmetanje se pritom vrši za tehnološke kvote definisane u jedinicama instalisane snage \(kW\)](#)

⁴¹ [Naratorium: Stolački solarni bum: Sunce meni, sunce tebi](#)

⁴² [Bloomberg Adria: Elektroprivreda HZHB počinje izgradnju velikog solarnog projekta](#)

⁴³ [Indikator.ba: Zaključen ugovor o koncesiji za veliku solarnu elektranu EP HZHB](#)

Ovim projektom, Hodovo je učvrstilo status epicentra solarnog razvoja u BiH. Ukupni instalirani solar kapacitet u zemlji premašio je 212 MW⁴⁴, dok je GP Toming d.o.o. kao jedan od ranijih investitora u regiji ostvario značajne prihode od ranijih projekata.

U 2026. godini, Vlada Federacije BiH donijela je odluku o naknadi za poticanje OIEIEK, utvrdivši ukupni iznos od 24.540.511,61 KM i jediničnu naknadu od 0,003524 KM po kWh (bez PDV-a)⁴⁵, što se i dalje naplaćuje na računima za struju. Iako su revizije i komisije iz 2022. pokušale unaprijediti transparentnost, istrage o spornim dodjelama kvota iz perioda 2019. - 2021. uključujući optužbe protiv bivših rukovodilaca Operatora za OIEIEK i dalje traju.

“Po pitanju ove problematike mikroproizvođača, pred Posebnim odjelom Federalnog tužilaštva za suzbijanje korupcije, organiziranog i međukantonalnog kriminala (POSKOK) vode se istražne radnje”, navedeno je iz Operatora za OIEIEK.

Fotonaponske elektrane u Hodovu

Poslovna zona Hodovo u Stocu predstavlja epicentar solarnog razvoja u Bosni i Hercegovini, sa više desetina solarnih elektrana koje su dobile energetske dozvole od Regulatorne komisije za energiju Federacije BiH (FERK) i Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije (FMERI). Najdominantniji projekt je solarna elektrana Hodovo sa ukupno 156,5 MW do 2025, kojom operira Eco-Wat d.o.o. iz Kiseljaka, u vlasništvu Brajkovića⁴⁶.

Projekat je realizovan u fazama: prvi dio od 92,5 MW je pušten u rad 2023. Za ovaj projekat Vlada HNK je Brajkoviću izdala koncesije za ukupno 33 solarne elektrane čija snaga ne prelazi 5 MW. Na ovaj način izbjegnuta je potreba da dozvolu (za veće elektrane) izda više nivoi vlasti - Federaciju BiH, odnosno Parlament FBiH⁴⁷.

Proširenje na Stolac Solarni Park od 64 MW koje je pokrenuto u junu 2025. koristeći napredne AIKO module za godišnju proizvodnju od preko 200 GWh. Vlasnik Tihomir Brajković osuđen je 2019. za poreznu utaju u iznosu od 2,3 miliona KM, dok indirektno veze sa HDZ-om potiču iz poslovanja u hercegovačkom regionu, gdje su olakšane prenamjene zemljišta.

Raniji projekti bazirani na malim hidroelektranama ovoj firmi iz Kiseljaka donijeli su preko 19 miliona KM poticaja od 2015. do 2019, dok se struja prodavala po feed-in tarifama od 0,29 KM/kWh prije 2023, što je omogućilo brz povrat investicije i to za manje od 7 godina⁴⁸.

⁴⁴ [The International Renewable Energy Agency \(IRENA\): BiH Energy profile](#)

⁴⁵ [Odluka o utvrđivanju potrebnog iznosa naknade za podsticanje i jediničnog iznosa naknade za podsticanje proizvodnje električne energije iz OIEIEK za 2026. godinu](#)

⁴⁶ [Dnevni avaz: Osuđeni biznismen gradi 20 solarnih elektrana kod Stoca](#)

⁴⁷ [Nomad: Muhamedbegović: Milioni za tajkune](#)

⁴⁸ [Nomad: Muhamedbegović: Milioni za tajkune](#)

Manje elektrane uključuju seriju elektrana GP Toming d.o.o. (Hodovo 1- 4, po 150 kW, dozvole od 2012. - 2014.), vlasnika Mire Tomas. Firma je ostvarila godišnji promet od 19 miliona KM i dobit od 7,2 miliona KM 2022, sa prodajom struje od 1,4 miliona KM 2021. po 0,36 KM/kWh feed-in tarifa, omogućujući povrat investicije do 4 godine uz poticaje od desetina miliona KM kroz godine⁴⁹.

Eco Energy d.o.o. iz Gračanice⁵⁰ upravlja sa 8 solarnih elektrana u Hodovu (po 150 kW, dozvole od 2019. - 2022, vlasnika Muamera Jarovića koji je ujedno i vlasnik nekoliko drugih firmi, ali i male hidroelektrane. Jarović se u javnosti profilira kao tehnoqrata i investitor koji sarađuje sa državnim institucijama radi realizacije projekata. Eco energy ulaže u proširenja, sa godišnjom proizvodnjom od nekoliko MWh po elektrani i povratom investicije do 7 godina zahvaljujući feed-in tarifama od 0,29 KM/kWh prije prelaska na referentne cijene.

OIL-AC d.o.o. iz Mostar je kompanija u vlasništvu Brana Markića, profesora na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru i povremenog konsultanta Elektroprivrede Hrvatske zajednice Herceg Bosne (EP HZHB), koja se bavi proizvodnjom električne energije iz obnovljivih izvora, prvenstveno solarnih fotonaponskih elektrana. Firma je u poslovnoj zoni Hodovo realizirala jednu malu solarnu elektranu: SE "OIL-AC 1" instalirana snaga 150 kW. Dozvolu za izgradnju dobila je od FERK-a u periodu 2013. - 2014. godine, a zatim dozvolu za rad i status kvalificiranog proizvođača, omogućujući otkup struje po povlaštenim feed-in tarifama (oko 0,29–0,36 KM/kWh prije 2023.) preko Operatora za OIEiEK.

Energisol d.o.o. iz Jablanice, vlasnika Zlatka Masla ima ima 7 elektrana od po 150kW u Hodovu. 2015. je izdata dozvola za proizvodnju električne enrgije na području Stoca.⁵¹

Energisol je kasnije dobio koncesiju⁵² od Vlade HNK za gradnju sedam solarnih elektrana u općini Stolac, s periodom koncesije od 12 godina. Regulatorna komisija za energiju u FBiH (FERK) je 2020. godine objavila javnu raspravu o zahtjevu Energisola za izmjenu i dopunu energetske dozvola za izgradnju solarnih fotonaponskih elektrana Pješivac 2, Pješivac 3 i Pješivac 4 u općini Stolac, što znači da je firma planirala dodatne objekte u tom području. Firma ostvaruje prihode od poticaja, sa prodajom struje po povlaštenim cijenama.

Bičakčić d.o.o. iz Sarajeva vlasnika Edhema Bičakčića, bivšeg premijera FBiH sa snažnim političkim vezama iz 1990-ih ima nekoliko malih elektrana u Stocu (Bičakčić 1- 4, dozvole od 2012, po 10–150 kW). Firma je zaradila stotine hiljada KM od ranijih tarifa, sa povratom investicije u 7 godina i poticajima od feed-in tarifa.

Tu je još niz manjih solarnih elektrana, u vlasništvu preduzetnika koji su javnosti relativno nepoznati.

⁴⁹ [Indikator.ba: Kompanija GP Toming d.o.o. Grude ponuđena na prodaju](#)

⁵⁰ [EcoEnergy: Solarne elektrane Hodovo](#)

⁵¹ [FERK: Dozvola za rad za proizvodnju električne energije](#)

⁵² [UGOVOR O KONCESIJI za obavljanje elektroprivredne djelatnosti proizvodnje električne energije izgradnjom elektroenergetskih objekata solarnih elektrana „Pješivac 8“, snage 1,1 MW i „Pješivac 9“, snage 0,5 MW, na lokalitetu Pješivac, Stolac](#)

Većina ovih elektrana (osim novijih poput EPHZHB 1) koristi stari sistem feed-in tarifa, gdje se struja prodaje Operatoru za OIEiEK po garantovanim cijenama (0,29 - 0,36 KM/kWh prije 2023.), ubacujući je u nacionalni elektroenergetski sistem BiH. Novi projekti prelaze na aukcije⁵³ i slobodnu prodaju, sa smanjenim poticajima. Ukupno, zone u Hodovu donijele su investitorima desetine miliona KM profita kroz poticaje, sa brzim otplatama investicija (3 do 7 godina), ali i kritike zbog netransparentnosti i favoriziranja vlasnika.

Poticajni mehanizmi

Poticajni mehanizmi u sektoru solarne energije u Bosni i Hercegovini imaju direktan i opipljiv utjecaj na finansijske tokove, ekonomski razvoj i redistribuciju rizika u energetsom sistemu. U praksi, feed-in tarife i slični instrumenti omogućili su vlasnicima elektrana siguran povrat uloženih sredstava, čime su privukli značajan kapital u privatni sektor. Na primjer, kompanije poput GP Toming d.o.o. i Eco-Wat d.o.o. ostvaruju prihode od nekoliko stotina hiljada KM po MW godišnje, što predstavlja visoku profitabilnost, posebno kada se uzme u obzir dugoročni karakter ugovora o otkupu energije. Poticaji su omogućili i brzo amortiziranje uloženog, posebno kod malih i srednjih solarnih elektrana, gdje povrat ulaganja može biti ostvaren već za sedam do osam godina.

S druge strane, ekonomski teret ovih mehanizama pada na krajnje potrošače, koji plaćaju naknade za poticaje putem svojih računa za električnu energiju. U 2020. ukupna izdvajanja za feed-in tarife u Federaciji BiH iznosila su 17.332.715,64 KM⁵⁴, dok su ova izdavanja u 2025. godini iznosila 12.808.114,53 KM⁵⁵. U 2026. godini ukupna izdvajanja za feed-in tarife u Federaciji BiH iznose 24,5 miliona KM. Ovakva raspodjela koristi i troškova stvara disproporciju: dok privatni investitori ostvaruju značajne profite, lokalne zajednice i građani ne vide odgovarajuće koristi.

Istovremeno, neujednačena primjena poticaja i prekomjerna koncentracija u rukama privilegovanih vlasnika elektrana dovode do distorzija tržišta i smanjenja konkurencije. Primjer je dodjela dozvola za 72 mikroproizvođača 2020. godine bez javnog nadmetanja, što je rezultiralo finansijskim gubicima za državu i povećanim fiskalnim opterećenjem građana.

Na makroekonomskoj razini, poticaji su stvorili pozitivnu dinamiku u sektoru obnovljivih izvora energije, ali uz potencijalne rizike inflacije cijena energije i pritiska na javne financije. Oni su također omogućili Bosni i Hercegovini da napravi prve konkretne korake prema ispunjavanju obveza prema

⁵³ E-aukcija Operatora za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju (Operator za OIEiEK) u Federaciji BiH predstavlja zamjenu za stari sistem feed-in tarifa (FIT) i funkcioniše kao transparentniji, tržišno orijentirani mehanizam dodjele poticaja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora, uveden Zakonom o korištenju OIEiEK iz 2023. (br. 82/23) i Pravilnikom o aukcijama (Službene novine FBiH br. 94/24). U

⁵⁴ [Operator za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju \(OIEiEK\): Izvještaj o prikupljenim i utrošenim sredstvima iz naknade za poticaje proizvodnje privilegovanih proizvođača električne energije u 2020. godini](#)

⁵⁵ [Operator za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju \(OIEiEK\): Izvještaj o prikupljenim i utrošenim sredstvima iz naknade za poticaje proizvodnje privilegovanih proizvođača električne energije u 2025. godini](#)

Energetskoj zajednici i EU klimatskim ciljevima, uključujući povećanje udjela OIE na 40% do 2030. godine. Ipak, nerazmjerno favoriziranje određenih investitora i netransparentni procesi prijenosa rizika ukazuju na potrebu za reformom mehanizama kako bi se osigurala uravnoteženost između finansijske održivosti sektora i društvene pravde.

U konačnici, poticajni mehanizmi su pokazali da mogu biti snažan katalizator energetske tranzicije i privlačenja investicija, ali njihova neadekvatna implementacija dovodi do fiskalnih i socijalnih neravnoteža. Transparentniji proces dodjele, kontrola povlastica i poticanje prosumerskog modela u kojem građani i lokalne zajednice direktno proizvode i prodaju energiju predstavljaju ključne korake prema održivoj i pravednoj energetske tranziciji u BiH.

Problemi i rizici primjene poticajnih mehanizama

Primjena poticajnih mehanizama u sektoru solarne energije u Bosni i Hercegovini, iako ključna za razvoj obnovljivih izvora, nosi sa sobom brojne probleme i rizike koji ugrožavaju njihovu efikasnost i dugoročnu održivost. Prvi značajan problem je nedostatak transparentnosti u dodjeli privilegija i koncesija. Direktna dodjela koncesija, bez javnih natječaja i učešća lokalnih zajednica, omogućile su pojedinim investitorima, poput Eco-Wat d.o.o. i GP Toming d.o.o., da dominiraju tržištem. Takav pristup ne samo da krši principe Energetske zajednice, već i dovodi do optužbi za korupciju i sukob interesa, posebno kada se radi o privilegiranim privatnim kompanijama povezanim s politički uticajnim osobama.

Drugi problem odnosi se na fiskalne rizike. Poticaji su u startu financirani preko naknada građana, čime se prenosi teret financiranja privatnog profita na širu populaciju. Primjerice, ukupni poticaji za 2026. godinu u FBiH iznose 24,5 miliona KM, dok kumulativno opterećenje građana kroz pet godina prelazi 33 miliona eura. Takva disproporcija između privatnih koristi i javnih troškova može dugoročno narušiti povjerenje u regulatorni sistem i energetske reforme.

Treći rizik tiče se nepravilnosti u administrativnim procedurama. Raniji slučajevi, poput dodjele 72 mikroproizvođača 2020. godine bez zakonske osnove, pokazali su kako nesavjesno upravljanje kvotama može rezultirati milionskim isplata bez pravnog osnova. Neadekvatna kontrola i odsustvo pravovremenih intervencija regulatornih i državnih tijela, poput Vlade FBiH ili Operatora za OIEiEK, dovode do zastare i nemogućnosti povrata sredstava, što dodatno povećava rizik za državni budžet i krajnje potrošače.

Četvrti problem je povezan s ekološkim i socijalnim aspektima. Brza ekspanzija solarnih parkova, poput Hodovo i Stolac Solar Parka, dovela je do prenamjene velikih površina zemljišta, što utječe na lokalni biodiverzitet, poljoprivredu i prirodne resurse. Mještani često nisu uključeni u proces planiranja, a studije utjecaja na okoliš su ponekad nepotpune ili nedovoljno transparentne. Ove okolnosti generiraju socijalne tenzije i pravne izazove koji mogu usporiti ili otežati daljnji razvoj projekata.

Peti rizik tiče se tehničke i tržišne održivosti. Poticaji često favoriziraju određene tipove instalacija, poput malih i srednjih solarnih elektrana, čime se kreira tržište koje nije potpuno konkurentno i koje

zanemaruje dugoročne tehnološkijske inovacije. Prevelik fokus na FIT tarife može inhibirati razvoj aukcijskog sistema i tržišno orijentisanih rješenja koja bi omogućila optimalnu alokaciju resursa, smanjenje cijena energije i integraciju prosumerskih modela.

Politički i regulatorni rizici su trajni problem. Nepotpuna implementacija Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasne kogeneracije (2023.), odgađanje aukcija i povremena koncentracija kvota u rukama pojedinih vlasnika elektrana stvaraju prostor za zloupotrebe i favoriziranje privilegiranih subjekata. Ovi rizici direktno ugrožavaju kredibilitet sektora, smanjuju potencijalne koristi za lokalne zajednice i mogu usporiti napredak BiH u ispunjavanju ciljeva EU integracije i energetske tranzicije.

Poticaji i javni interes

Primjena poticaja u sektoru solarne energije u Bosni i Hercegovini, i posebno u slučaju Hodova i Stolca, istovremeno otvara pitanje ravnoteže između privatnih koristi i javnog interesa. Iako je osnovna namjena poticajnih mehanizama, poput feed-in tarifa (FIT) i premija, stimulacija investicija u obnovljive izvore energije i ubrzanje energetske tranzicije, praksa pokazuje da se javni interes često zanemaruje. Poticaji su namijenjeni smanjenju ovisnosti o fosilnim gorivima, povećanju udjela zelene energije u ukupnoj potrošnji i stvaranju novih radnih mjesta, no u Bosni i Hercegovini velik dio koristi preusmjerava se prema privilegiranim vlasnicima, dok su lokalne zajednice ostale uskraćene za bilo kakvu vrstu koristi.

U slučaju Hodova, feed-in tarife su omogućile značajne profite kompanijama poput Eco-Wat d.o.o. i GP Toming d.o.o, koje su koristile državne poticaje za izgradnju velikih solarnih parkova, dok su građani i lokalna samouprava snosili financijski teret kroz naknade na potrošnju električne energije. Slični obrasci vidljivi su i kod manjih projekata, gdje su mikropotrošači i mali solarni proizvođači primali neopravdano visoke poticaje, što je rezultiralo milionskim isplatama bez adekvatne kontrole ili evaluacije učinka. Takva praksa narušava temeljni javni interes, jer sredstva koja bi trebala poticati održivu i decentraliziranu energetska proizvodnju u praksi jačaju koncentraciju kapitala i monopolne pozicije.

Osim ekonomskog aspekta, poticaji imaju i ekološki i društveni kontekst. Kada se planira implementacija solarnih parkova, cilj javnog interesa uključuje očuvanje zemljišta, zaštitu biodiverziteta, smanjenje emisija CO₂ i povećanje energetske sigurnosti. U praksi, prenamjena oko 1.200 hektara državnog zemljišta u Stocu za potrebe solarnih elektrana izvršena je bez aktivnog uključivanja lokalnih zajednica i bez transparentnih studija utjecaja na okoliš, što dovodi do socijalnog nezadovoljstva i potencijalnih dugoročnih ekoloških šteta. Građani su tako stavljeni u pasivnu poziciju – financijski podržavaju projekte kroz naknade, ali nisu uključeni u proces odlučivanja, što krši principe participativnog i demokratskog upravljanja javnim resursima.

Poticaji također utječu na tržišne dinamike, oblikujući strukturu sektora na način koji ne mora nužno odgovarati javnom interesu. Visoki FIT-ovi i privilegije za veće investitore stimulirali su koncentraciju proizvodnje u rukama nekoliko kompanija, što smanjuje konkurenciju i sprječava razvoj

decentraliziranih modela, poput prosumerskog pristupa, gdje domaćinstva sama proizvode energiju i višak prodaju distributerima. Takav decentralizirani sistem donosi brojne koristi: minimalizira gubitke energije u mreži, potiče svjesnu potrošnju, smanjuje emisije fosilnih goriva i omogućava dodatnu zaradu lokalnim proizvođačima. Međutim, trenutni poticajni model u FBiH često zanemaruje ove društveno-ekološke ciljeve u korist maksimalne privatne dobiti.

U kontekstu Hodova, ovaj pristup bio bi ključan za smanjenje socijalnih napetosti, povećanje kredibiliteta sektora i ostvarenje strateških ciljeva BiH, uključujući 40% udjela obnovljivih izvora energije do 2030. godine, u skladu s pravilima Energetske zajednice dugoročnim klimatskim planovima. Poticaji trebaju služiti kao instrument javnog interesa, a ne privatne ekskluzije, čime bi Bosna i Hercegovina mogla postići balans između ekonomskog razvoja, socijalne pravde i ekološke održivosti.

Ekonomski efekti za lokalne zajednice su ograničeni. Iako veliki projekti, poput Hodovo solar park (92,5 MW) i Stolac Solar Park (64 MW), generiraju investicije u iznosu od preko 180 miliona KM i otvaraju 200-300 radnih mjesta tijekom izgradnje, dugoročne koristi za stanovništvo ostaju minimalne. Mještani ne sudjeluju u raspodjeli profita, a lokalni budžet dobiva simbolične iznose kroz koncesione naknade ili poreze, dok cijene električne energije rastu zbog finansiranja poticaja iz naknada na potrošnju. Takav model rezultira nesrazmjerom između privatne dobiti vlasnika elektrana i javnog troška, pri čemu građani plaćaju značajan dio ulaganja, ali nemaju stvarnu kontrolu niti participaciju u donošenju odluka.

Ekološki efekti također se reflektiraju na lokalne zajednice. Iako solarne elektrane smanjuju emisije CO₂ i doprinose energetske samodostatnosti, njihova implementacija može imati negativan utjecaj na lokalni okoliš. Prenamjena 1.300 hektara zemljišta, potencijalno ugrožavanje biodiverziteta, promjena hidrologije i lokalni mikroklimatski efekti, poput refleksije sunčeve svjetlosti s panela, mogu utjecati na poljoprivredu, stoku i svakodnevni život mještana. Nedostatak sveobuhvatnih studija utjecaja na okoliš pojačava zabrinutost zajednice i stvara osjećaj da se odluke donose bez odgovornosti prema lokalnom stanovništvu.

Unatoč tim problemima, poticaji imaju i potencijalne pozitivne učinke ako se implementiraju inkluzivno. Primjerice, manji solarni sistemi kod domaćinstava mogu omogućiti lokalnoj populaciji da postane prosumer (proizvođač i potrošač energije) što bi smanjilo gubitke u distribuciji, povećalo energetske samodostatnost i omogućilo dodatni prihod kroz prodaju viška energije. Takvi modeli decentralizirane proizvodnje energije dovode do ravnomjernije raspodjele koristi i jačaju lokalnu otpornost prema krizama u energetske sektoru.

Zaključno, efekti poticajnih mehanizama na lokalne zajednice u Hodovu i Stocu pokazuju jasnu dvojnost. S jedne strane, omogućavaju ulaganja i doprinose smanjenju emisija. S druge strane, nedostatak transparentnosti, koncentracija profita kod privilegiranih investitora, marginalizacija građana i potencijalni ekološki rizici umanjuju društvene i ekološke koristi. Održiva primjena poticaja zahtijeva uključivanje lokalnih zajednica u proces odlučivanja, jasne kriterije za dodjelu i nadzor nad učinkom, te integraciju socijalnih i ekoloških ciljeva u planiranje projekata, kako bi se stvarno ostvario javni interes i dugoročna održivost energetske tranzicije.

Korupcijski rizici

U ranoj fazi razvoja solarnih elektrana u Poslovnoj zoni Hodovo (do 2022. godine), korupcijski rizici bili su izrazito visoki i koncentrirani oko netransparentnog procesa prenamjene zemljišta i dodjele poticaja. Državno poljoprivredno i šumsko zemljište (površine oko 127 ha u Hodovu) pretvoreno je u građevinsko kroz izmjene Prostornog plana općine Stolac (2013.–2023.), često bez adekvatnih javnih rasprava i procjena utjecaja na okoliš, što je omogućilo prodaju parcela po izrazito niskim cijenama (oko 3 KM/m²) privatnim investitorima poput Eco-Wat d.o.o, u valsništvu porodica Brajković, vlasnici Tibre, čiji je jedan od vlasnika Tihomir B. osuđen 2019. za poreznu utaju od 2,39 miliona KM i GP Toming d.o.o., vlasnika Mire Tomasa.

Ove transakcije, provedene pod upravom HDZ-ovog gradonačelnika Stjepana Boškovića, kritizirane su kao favorizam prema politički povezanim vlasnicima, posebno jer su neke odluke donesene usred pandemije 2021. bez punog učešća javnosti. Paralelno, sistem dinamičkih kvota za feed-in tarife omogućio je dodjelu viška od 16.969 kW do decembra 2020., što je rezultiralo milionskim isplata odnoso: 2.480.876,92 KM za solare priključene na mrežu Elektroprivrede BiH i 9.986.902,07 KM za one na mrežu Elektroprivrede HZHB u 2021. godini.

U tom procesu dominirali su investitori sa političkim vezama, dok je direktor Operatora za OIEiEK Misirača javno povezan sa HDZ-om, što je dovelo do sukoba interesa i istraga o korupciji. Visoke feed-in tarife (do 0,36 KM/kWh) omogućile su brz povrat investicija (3 do 4 godine umjesto planiranih 7), uz kumulativne poticaje od desetina miliona KM, a sve to uz minimalan nadzor i netransparentnost u izdavanju energetske dozvola FMERI-ja i dozvola za proizvodnju FERK-a, što je stvorilo okruženje pogodno za zloupotrebe i favoriziranje uskih krugova.

U kasnoj fazi (od 2023.), prelazak na aukcijske mehanizme (FIT i FIP aukcije) smanjio je neke rizike. E-aukcija umjesto starog sistema feed-in tarifa (FIT) nameće se kao transparentniji, tržišno orijentisani mehanizam dodjele poticaja za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora. Umjesto automatskog prava na fiksnu otkupnu cijenu (kao u starom FIT sistemu), sada se poticaji dodjeljuju kroz nadmetanje (aukciju) u kojem investitori ponudju najpovoljnije uvjete, a pobjednici dobijaju pravo na poticaj ili garantovanu otkupnu cijenu (FIT aukcije za mala postrojenja do 150 kW) ili fiksnu premiju po isporučenom MWh (FIP aukcije za velika postrojenja).

Revizorski izvještaj Ureda za reviziju institucija Federacije BiH o poslovanju Operatora za OIEiEK za 2019. i 2020. godinu⁵⁶ dao je negativno mišljenje za obje godine zbog materijalnih grešaka u finansijskim izvještajima i usklađenosti poslovanja zbog kršenja zakona u vidu neobjavlivanja dinamičkih kvota i lista proizvođača na web-stranici, nepotpunih registara projekata, sporno zapošljavanja bez javnih oglasa za 20 osoba, kršenje Zakona o javnim nabavkama za nabavke vrijedne preko 145.000 KM u 2019. i 72.000 KM u 2020, te prekoračenje kvota za solare mimo Akcionog plana. Ključni nalazi ističu i

⁵⁶[Izvještaj o finansijskoj reviziji Operatora za obnovljive izvore energije i efikasnu kogeneraciju 2020. i 2019.](#)

odsustvo interne revizije, nedostatak internih kontrola, nepotpuno vođenje inventura i nepravilnosti u rashodima.

Usvajanje Prostornog plana 2024.- 2034. koji je obustavljen Odlukom kantonalnog inspektora 2025. zbog neusuglašenosti sa kantonalnim planovima pokazuje nastavak proceduralnih nepravilnosti u prenamjeni zemljišta. Građanske inicijative poput „Stolački otpor“ ističu slične rizike ugrožavanja okoliša i društvenih interesa bez adekvatnog nadzora, dok istrage o spornim kvotama (2019.-2021.) i dalje traju bez rezultata, naglašavajući sistemske slabosti u upravljanju OIE projektima u BiH.

Preporuke

Problemi i rizici u oblasti OIE zahtijevaju hitnu reformu. Potrebno je uvesti transparentne procedure dodjele, jasan nadzor nad dodjelom kvota, obavezno uključivanje lokalnih zajednica, te integraciju ekoloških i socijalnih studija u planiranje projekata. Samo kroz kombinaciju transparentnog upravljanja, tržišnih mehanizama i participativnog pristupa, BiH može osigurati da poticaji služe ne samo vlasnicima, već i društvenoj dobrobiti, energetske neovisnosti i održivoj tranziciji prema zelenoj energiji.

Na osnovu analize razvoja solarnih elektrana u Poslovnoj zoni Hodovo (Stolac), koji je obilježen nepravilnostima poput netransparentne prenamjene zemljišta, prekoračenja dinamičkih kvota, sukoba interesa i favorizma prema politički povezanim investitorima, preporuke za reformu sektora obnovljivih izvora energije (OIE) u Bosni i Hercegovini moraju se fokusirati na jačanje transparentnosti, nezavisnog nadzora i uključivanja javnosti, kako bi se spriječili sistemski problemi koji su doveli do milionskih šteta za budžet i okoliš.

Kako bi se ublažili ovi rizici, prva preporuka je uspostavljanje nezavisnog nadzornog tijela za sektor OIE koja bi se bavila prevencijom korupcije kroz transparentne liste čekanja i mrežnih kapaciteta, kako bi se spriječilo zauzimanje resursa od strane privilegovanih investitora i omogućilo veće učešće građana u energetske tranziciji. Ovo tijelo trebalo bi uključivati predstavnike civilnog društva, akademske zajednice i međunarodnih stručnjaka, sa punim pristupom podacima o aukcijama, koncesijama i prenamjenama zemljišta, te obaveznim godišnjim revizijama koje bi javno objavljivale nalaze i sankcionirale nepravilnosti, poput onih identificiranih u prekoračenjima kvota u Hodovu.

Druga preporuka je potpuna digitalizacija procesa, uključujući e-aukcije Operatora za OIEiEK, gdje bi sve ponude, kriteriji i rezultati bili javno dostupni u realnom vremenu, koristeći blockchain ili slične tehnologije za nepromjenjivost podataka, kako bi se spriječile manipulacije vidljive u starim sistemima dinamičkih kvota i favorizam prema investitorima sa političkim vezama. Ovo bi trebalo biti popraćeno obaveznim korupcijskim procjenama rizika (CRA) prije svakog velikog projekta gdje bi se provjeravalo vlasništvo firmi i sukobi interesa.

Treća preporuka je jačanje javnog učešća gdje bi minimalno 60-dnevni rok za javne konsultacije bio obavezan za prenamjene zemljišta i aukcije, uz mogućnost žalbi građana i nevladinih organizacija, a dio poticaja trebalo bi usmjeriti u lokalne fondove za zaštitu okoliša i razvoj, kako bi se nadoknadila šteta

od projekata u Hodovu i spriječila percepcija da tranzicija služi samo uskim grupama. Četvrta preporuka je pooštavanje sankcija i nadzora inspekcija (upravne, urbanističko-građevinske i ekološke), sa povećanim resursima i ovlastima za brzo reagovanje na propuste, uz obavezne neovisne procjene utjecaja na okoliš prije svake dodjele koncesije ili dozvole FMERI-ja/FERK-a.

Konačno, međunarodna suradnja sa EU delegacijom, Svjetskom bankom ili IRENA-om trebala bi uvesti najbolje prakse, poput redovitih nezavisnih revizija svake dvije godine i obuke za antikoruptionske politike u ugovorima, kako bi se osigurala da sektori poput OIE u BiH ne budu žrtve sistemske korupcije, već doprinose pravednoj i održivoj energetskej tranziciji.

Implementacija ovih preporuka mogla bi transformirati Hodovo iz primjera kontraverznog razvoja u model integriteta, gdje bi se smanjila percepcija korupcije, osigurala društvena prihvatljivost i omogućila veća korist za lokalne zajednice, umjesto koncentracije profita u rukama privilegovanih vlasnika. Ukupno, ovo bi zahtijevalo izmjene zakona i jačanje institucija, ali bi dugoročno doprinijelo ostvarivanju ciljeva EU i smanjenja ovisnosti o fosilnim gorivima u BiH.